

**ЗАХТЕВ**  
**ЗА ДАВАЊЕ САГЛАСНОСТИ НА ИЗВЕШТАЈ О УРАЂЕНОЈ**  
**ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ**

Шифра за идентификацију дисертације \_\_\_\_\_

Шифра УДК (бројчано): UDK 005.7:330.34

Веб адреса на којој се налази извештај Комисије о урађеној докторској дисертацији:

**СТРУЧНОМ ВЕЋУ ЗА ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКЕ НАУКЕ**  
**УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ**

Молим да у складу са чл. \_\_\_\_\_ Закона о високом образовању и чл. 48 Статута Универзитета дате сагласност на извештај комисије о урађеној докторској дисертацији:

Назив дисертације: Унапређење пословног окружења у функцији динамизирања привредног развоја земаља у транзицији

Научна област УДК(текст): Економија, Општа економија и привредни развој

Ментор и састав комисије за оцену дисертације:

1. др Петар Веселиновић, редовни професор Економског факултета Универзитета у Крагујевцу, ужа научна област Општа економија и привредни развој;
2. др Љиљана Максимовић, редовни професор Економског факултета Универзитета у Крагујевцу, ужа научна област Општа економија и привредни развој;
3. др Зоран Аранђеловић, редовни професор Економског факултета Универзитета у Нишу, ужа научна област Теорија привредног развоја.

Главни допринос дисертације (текст до 100 речи): Спроведено истраживање имало је за циљ да укаже на значај креирања подстицајног пословног окружења за развој транзиционих привреда и створи основу за дефинисање стратегије унапређења пословног окружења у Србији. Посебно значајни делови докторске дисертације су поглавља која се баве компаративном анализом транзиционих привреда земаља према квалитету пословног окружења и предлозима мера за унапређење пословног окружења у Србији у наредном периоду.

Теоријски стечена знања потврђена су у оригиналном емпиријском истраживању ефеката спроведених реформи у изабраним транзиционим привредама, применом мултикритеријумске анализе. Спроведено истраживање и добијени резултати указују на то да је докторска дисертација релевантна, оригинална и апликативна у предметној области истраживања.

**ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ**

Презиме и име кандидата: Федајев Александра

Назив завршеног факултета: Економски факултет Универзитета у Крагујевцу

Одсек, група, смер: Пословна економија, Маркетинг

Година дипломирања: 2008. година

Назив (магистарског рада), односно докторског студијског програма: Економија, Макроекономија.

Научно подручје: \_\_\_\_\_

Година одбране: \_\_\_\_ - \_\_\_\_\_

Факултет и место: Економски факултет Универзитета у Крагујевцу

Број публикованих радова: (навести рад који се тражи из члана 9. овог правилника):

Укупно тридесетдва рада (два у категорији М23, деветнаест у категорији М33, три у категорији М51, један у категорији М52, два у категорији М53, петнаест у категорији М63).

Значајнији публиковани радови:

- N. Makojevic, P.Veselinovic, A. Fedajev, 2013. Multicriteria approach in business environment ranking: case of new EU and transition countries. Actual Problems of Economics, ISSN 1993-6788, Vol 149, No. 11, pp. 415-425. (M23)
- S. Obradović, A. Fedajev, Đ. Nikolić, 2012, Analysis of business environment using the multi-criteria approach - case of Balkan's transition countries, Serbian Journal of Management, ISSN 1452-4864, COBISS.SR-ID, Vol. 7, No. 1, pp. 37 – 52.
- Fedajev, R. Nikolić, 2014, Analysis of progress in transition process and its impact on economic development and export activity of transition countries. International May Conference on Strategic Management, May 23-25, 2014, Bor Lake, Serbia, Book of Proceedings (electronic version) ISBN 978-86-6305-019-8, pp. 856 - 866. (M33)
- Fedajev, R. Nikolić, S. Urošević, 2014, The achieved level of competitiveness and characteristics of business environment in Western Balkan countries, Actual Problems of Economics, ISSN 1993-6788, Vol. 155, No. 5, pp. 46-57. (SCOPUS);

Назив и седиште организације у којој је кандидат запослен: Технички Факултет у Бору, Универзитет у Београду.

Радно место: асистент

**ПОТВРЂУЈЕМО ДА КАНДИДАТ ИСПУЊАВА УСЛОВЕ УТВРЂЕНЕ ЧЛ. \_\_\_\_\_  
ЗАКОНА О ВИСОКОМ ОБРАЗОВАЊУ И ЧЛ. 48 СТАТУТА УНИВЕРЗИТЕТА  
У КРАГУЈЕВЦУ**

У прилогу вам достављамо: - Извештај комисије о оцени урађене докторске дисертације;  
- Одлуку научно-наставног већа факултета о прихватању  
извештаја комисије о урађеној докторској дисертацији

06.04.2015

Крагујевац



ДЕКАН ЕКОНОМСКОГ ФАКУЛТЕТА

Проф. др Љиљана Максимовић

**НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ЕКОНОМСКОГ ФАКУЛТЕТА  
УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ  
И  
КАТЕДРИ ЗА ОПШТУ ЕКОНОМИЈУ И ПРИВРЕДНИ РАЗВОЈ**

*Предмет: Извештај Комисије о оцени и за одбрану докторске дисертације*

Одлуком Наставно-научног већа Економског факултета Универзитета у Крагујевцу, бр. 805/5-1) од 25.03.2015. године, одређени смо за чланове Комисије за писање Извештаја о оцени и за одбрану докторске дисертације кандидата *Александре Федајев* (број индекса 2008/30), под насловом *Унапређење пословног окружења у функцији динамизирања привредног развоја земаља у транзицији*.

На основу увида и анализе урађене и предате докторске дисертације, Комисија подноси Наставно-научном већу Економског факултета Универзитета у Крагујевцу следећи

**ИЗВЕШТАЈ**

**I ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ**

*1. Биографски подаци*

Кандидат Александра Федајев рођена је 28. августа 1983. године у Бору. Основну школу завршила је у Бору, са одличним успехом, као носилац Вукове дипломе. Средњу Економско-трговинску школу у Бору завршила је 2002. године, такође са одличним успехом.

Економски факултет Универзитета у Крагујевцу, смер Маркетинг, уписала је школске 2002/2003. године, а дипломирала је 09.04.2008. године са просечном оценом 8,03.

Докторске студије на Економском факултету Универзитета у Крагујевцу, Студијски програм Економија - модул Макроекономија, уписала је школске 2008/2009. године. Све испите предвиђене наставним планом докторских студија на овом факултету положила је са просечном оценом 9,00.

Од октобра 2008. године запослена је на Техничком факултету у Бору Универзитета у Београду, на одсеку за Инжењерски менаџмент, у својству асистента за ужу научну област Економија, на наставним предметима: *Основи тржишне економије, Основи економике пословања и Планирање и контрола трошкова*.

У организацији одсека за Инжењерски менаџмент Техничког факултета у Бору успешно је завршила „GET IT“ курс. Програм овог курса је у потпуности заснован на Guidance Course for the HP Microenterprise Development Program-у “GET-IT” Hewlett-Packard-а, који је био и финансијер овог програма.

У периоду од 24.04.2009. до 29.04.2009. године Александра Федајев учествовала је на семинару „Computerised system for electronic access of the library through the Internet“, коју је организовала академска мрежа „Resita network“ у сарадњи са Универзитетом „Eftimie Murgu“ из Решице (Румунија).

Такође, у периоду од 19.09.2011. до 23.09.2011. године похађала је летњу школу „Workshop for Master students for Business plan preparation“, која је организована у оквиру академске мреже „Resita network“, а под покровитељством немачке DAAD фондације.

Основне области научног истраживања кандидата су: макроекономија, привредни развој, пословно окружење, регионални развој, економска политика, секторске политике и одрживи развој. Говори и служи се енглеским језиком. У раду користи оперативни систем Windows и програмске пакете MS Office, Adobe Reader, SPSS и Decision Lab.

## **2. Научна и стручна активност кандидата**

Кандидат **Александра Федајев** објавила је више радова из области економске тематике којој припада и тема докторске дисертације.

### **Радови објављени у научним часописима међународног значаја (M23)**

1. Urošević, S., **Fedajev, A.**, Nikolić, R. (2011), Significance and perspectives of textile industry in Republic of Serbia in transitional environment, *Industria Textila, publisher Institutul National de Cercetare-Dezvoltare pentru Textile si Pielarie*, Bucharest, Romania, Vol. 62, No. 3, pp. 134-140, ISSN 1222-5347.

2. Makojević, N., Veselinović, P., **Fedajev, A.**, (2013), Multicriteria approach in business environment ranking : case of new EU and transition countries, *Actual Problems of Economics*, No. 11(149), pp. 415-425., UDK 338.2, COBISS:SR-ID 513281628, ISSN: 1993-6788

### **Саопштења са међународних научних скупова штампана у целини (M33)**

1. Nikolić, R., **Fedajev, A.**, Bogdanović, M., Veljković, D. (2010), *Economic aspects of bussines of state owned company for underground coal mining (SOC UCM) „Resavica“*, The 42th International „October Conference on Mining and Metallurgy“, University of Belgrade, Technical faculty in Bor, Kladovo, Serbia, Proceedings, pp 183-186, COBISS.SR-ID 178565388, ISBN 978-86-80987-79-8.

2. **Fedajev, A.**, Nikolić, R., Urošević, S. (2011), *Macroeconomic stability in Serbia in the period of 2006-2011*, 1st International Conference „Economics and Manamegent - based on New Technologies – EmoNT“, SaTCIP - Scientific and Technical Center for Intellectual Property, Kladovo, Serbia, Proceedings, pp. 222-231, COBISS.SR-ID 188554764, ISBN 978-86-6075-023-7.

3. Nikolić, R., Urošević, S., **Fedajev, A.**, Riznić, D., Svrkota, I. (2011), *Metal industry of Timok region in transition period*, 11th International Conference „Research And Development In Mechanical Industry“ SaTCIP - Scientific and Technical Center for Intellectual Property, Sokobanja, Serbia, Proceedings, Volume 2, pp. 851-854, ISBN 978-86-6075-027-5.

4. Nikolić, R., Stefanović, G., **Fedajev, A.**, Milijić, N., Đorđević, P. (2011), *Technoeconomical aspects of sanitation and recultivation of the old landfill in Jagodina*, 1st

International Symposium on „Environmental and Material Flow Management – EMFM“, University of Belgrade, Technical faculty in Bor, University of Zenica, Faculty of Mechanical Engineering, University of Applied Sciences Trier, Environmental Campus Birkenfeld, Zaječar, Serbia, Proceedings, pp. 131-135, ISBN 978-86-80987-88-0.

5. Nikolić, R., Vušović, N., Milić, V., **Fedajev, A.**, Svrkota, I. (2011), *Some characteristics of RTB Bor business economy in transition period*, 43rd International „October Conference on Mining and Metallurgy“, University of Belgrade, Technical Faculty in Bor, Kladovo, Serbia, Proceedings, pp. 633-636, COBISS.SR-ID 186644236, ISBN 978-86-80987-87-3.

6. Urošević, S., Nikolić, R., **Fedajev, A.** (2011), *Importance of recycling in view of the fulfillment of ecological and economic criteria*, 19th International Scientific and Professional Meeting "Ecological truth", University of Belgrade, Technical Faculty in Bor, Bor, Serbia, Proceedings, pp. 162-168, COBISS.SR-ID 183947276, ISBN 978-86-80987-84-2.

7. Nikolić, R., Urošević, S., **Fedajev, A.**, Piljušić, M. (2011). *Natural resource management as a function of environmental conservation*, 19th International Scientific and Professional Meeting "Ecological truth", University of Belgrade, Technical Faculty in Bor, Bor, Serbia, Proceedings, pp. 465-473, COBISS.SR-ID 183947276, ISBN 978-86-80987-84-2.

8. Urošević, S., Nikolić, R., **Fedajev, A.**, Pejčić, B. (2012), *Collection and recycling of electronic and electrical waste in Serbia*, 20th International Scientific and Professional Meeting "Ecological truth", University of Belgrade, Technical Faculty in Bor, Zaječar, Serbia, Proceedings, pp. 159-165, COBISS.SR-ID 191154444, ISBN 978-86-80987-98-9.

9. Nikolic, R., **Fedajev, A.**, Urošević, S., Svrkota, I. (2012), *Ecology and price politics*, 20th International Scientific and Professional Meeting "Ecological truth" Proceedings, University of Belgrade, Technical Faculty in Bor, Zaječar, Serbia, Proceedings, pp. 497-502, COBISS.SR-ID 191154444, ISBN 978-86-80987-98-9.

10. Riznić, D., **Fedajev, A.**, Marjanović, P. (2012), *Finansijska pismenost menadžera uslov kvalitetnih upravljačkih odluka*, International conference Dependability and Quality Management, ICDQM -2012, Istraživački centar DQM, Belgrade, Serbia, Proceedings, pp. 528-535, COBISS.SR-ID 191715596, ISBN 978-86-86355-10-2.

11. Nikolić, R., **Fedajev, A.**, Riznić, D., (2012). *A new model of economic growth and development of Republic of Serbia*, International Days of Statistics and Economics, The Department of Statistics and Probability and the Department of Microeconomics, University of Economics, Prague, The University of Economics, Faculty of Business Economics with seat in Košice, ESC Rennes International School of Business, Prague, Czech Republic, CD-ROM Proceedings, Paper No. 117, ISBN 978-80-86175-79-9.

12. Nikolić, R., **Fedajev, A.**, Riznić, D., (2013), *Crisis of the economies in the Western Balkans*. 3rd International Conference on Economics and Management-Based on New Technologies, EmoNT 2013, June 13-16, 2013, Vrnjačka Banja, Serbia, Book of Proceedings (electronic version), pp. 326-330., ISBN 978-86-6075-039-8.

13. Riznić, D., Nikolić, R., **Fedajev, A.**, Rajić, T., (2013). *Strategic management concept and market restructuring as a response to challenges during the global crisis*. International May Conference on Strategic Management, University of Belgrade, Tehnical faculty in Bor,

May 24-26, 2013, Bor, Serbia, Book of Proceedings (electronic version), pp. 487-498., ISBN 978-86-6305-006-8.

14. Riznić, D., Nikolić, R., **Fedajev, A.**, (2013), *Geothermal resources of Serbia as a comparative advantage*. 3rd International Symposium on Natural Resources Management, May 30-31, 2013, Gamzigrad Spa, Serbia, Book of Proceedings (electronic version), pp. 77-87., ISBN 978-86-7747-486-7.

15. Nikolić, R., Vušović, N., **Fedajev, A.**, Svrkota, I., (2013), *Is RTB Bor on its way out of crisis?*. 45th International October Conference on Mining and Metallurgy, October 16-19, Bor Lake, Serbia, Book of Proceedings, pp. 664-667., ISBN 978-86-6305-012-9, COBISS.SR-ID 201860108.

16. Arsić, M., Voza, D., Savić, M., **Fedajev, A.**, (2014), *Factors that contribute to SME innovativeness in transition economy Serbia*, International May Conference on Strategic Management, May 23-25, 2014, Bor Lake, Serbia, Book of Proceedings (electronic version), pp. 851 - 855., ISBN 978-86-6305-019-8.

17. Nikolić, R., **Fedajev, A.**, Riznić, D., (2014), *Natural resource management as a function of sustainable development in modern conditions*, 4th International Symposium on Environmental and Material Flow Management, October 31 - Novembar 2, 2014, Bor Lake, Serbia, Book of Proceedings (electronic version), pp. 158-166., ISBN 978-86-6305-029-7.

18. **Fedajev, A.**, Nikolić, R., (2014), *Analysis of progress in transition process and its impact on economic development and export activity of transition countries*, International May Conference on Strategic Management, May 23-25, 2014, Bor Lake, Serbia, Book of Proceedings (electronic version), pp. 856 - 866., ISBN 978-86-6305-019-8.

19. Riznić, D., Stojanović, G., **Fedajev, A.**, (2014), *The importance of organizational structure in machine industry companies*, 14th International Conference Research and Development in Mechanical Industry - Application of mechanical engineering in other industrial fields, September 18-21, 2014, Topola, Serbia, Book of Proceedings (electronic version), pp. 591-598., ISBN 978-86-6075-048-0.

#### Радови у водећим часописима националног значаја (M51)

1. Николић, Р., Вушовић, Н., Свркота, И., **Федажев, А.** (2011). Економија пословања РТБ Бор у периоду транзиције, *Рударски радови*, бр. 4, издавачи Институт за бакар Бор и Комитет за подземну експлоатацију минералних сировина Ресавица, стр. 131-138, ISSN 1451-0162.

2. Obradović, S., **Fedajev, A.**, Nikolić, Đ. (2012). Analysis of business environment using the multi-criteria approach - case of Balkan's transition countries, *Serbian Journal of Management*, publisher University of Belgrade, Technical faculty in Bor, Vol. 7, No. 1, pp. 37-52, ISSN 1452-4864.

3. **Fedajev, A.**, Nikolić, R., Urošević, S., 2014, The achieved level of competitiveness and characteristics of business environment in Western Balkan countries, *Actual Problems of Economics*, Vol. 155, No. 5, pp. 46-57., ISSN 1993-6788.

## Радови у научним часописима националног значаја (M52)

1. **Федајев, А.**, Николић, Р., Урошевић, С. (2010). The importance of textile industry in the economy of Serbia, *Текстилна индустрија*, издавач Савез инжењера и техничара текстилаца Србије, Год. 58, бр. 2, стр. 25-32, YU ISSN 0040-2389.

## Радови у научним часописима (M53)

1. Пиљушић, М., Николић, Р., **Федајев, А.** (2011). Могућности уштеде електричне енергије у болницама кроз замену класичних Едисонових сијалица са савременим штедљивим сијалицама, *Здравствена заштита*, издавач Комора здравствених установа Србије, бр. 4, стр. 50-62, YU ISSN 0350-3208.

2. Nikolić, R., **Fedaјev, A.**, Mihajlović, I., (2012). Macroeconomic stability in Serbia during transition, *Acta Oeconomica Universitatis Selye*, publisher University in Komárno, Faculty of Economics of J. Selye, Komárno, Slovak Republic, Vol. 1, pp. 111-123, ISSN 1338-6581.

## Саопштења са националних скупова штампана у целини (M63)

1. **Федајев, А.**, Николић, Р. (2009). „Еко паковање у савременим условима пословања“, XVII Научно-стручни скуп „Еколошка истина“, Универзитет у Београду, Технички факултет у Бору, Кладово, Зборник радова, стр. 205-209, COBISS.SR-ID 167497740, ISBN 978-86-80987-69-9.

2. Николић, Р., Милић, В., **Федајев, А.** (2009). „Економија и екологија“, XVII Научно-стручни скуп „Еколошка истина“, Универзитет у Београду, Технички факултет у Бору, Кладово, Зборник радова, стр. 214-217, COBISS.SR-ID 167497740, ISBN 978-86-80987-69-9.

3. **Федајев, А.**, Николић, Р. (2009). *Рециклажа амбалажног отпада и одрживи развој*, IV Симпозијум „Рециклажне технологије и одрживи развој“, Универзитет у Београду, Технички факултет у Бору, Кладово, Зборник радова, стр. 275-280, COBISS.SR-ID 170749196, ISBN 978-86-80987-73-6.

4. Николић, Р., Ризнић, Д., **Федајев, А.**, Стојковић, З. (2009). *Економија обртних средстава и одрживи развој*, IV Симпозијум „Рециклажне технологије и одрживи развој“, Универзитет у Београду, Технички факултет у Бору, Кладово, Зборник радова, стр. 569-575, COBISS.SR-ID 170749196, ISBN 978-86-80987-73-6.

5. **Федајев, А.**, Николић, Р. (2009). *Улога амбалаже у маркетингу*, V „Мајска конференција о стратегијском менаџменту“, Универзитет у Београду, Технички факултет у Бору, Зајечар, Зборник радова, стр. 633-636, ISBN 978-86-80987-67-5.

6. Николић, Р., **Федајев, А.**, Стефановић, В., Вељковић, Д., (2009). *Управљање логистичким трошковима*, V „Мајска конференција о стратегијском менаџменту“, Универзитет у Београду, Технички факултет у Бору, Зајечар, Зборник радова, стр. 637-645, ISBN 978-86-80987-67-5.

7. Nikolić, R., Fedajev, A., Stojković, Z. (2010). *The „ecological tax“ as a mean for development and improvement of environment protection*, XVIII International Scientific and Professional Meeting „Ecological Truth“, University of Belgrade, Technical faculty in Bor, Spa Junakovic, Apatin, Serbia, Proceedings, pp. 349-354, COBISS.SR-ID 175499788, ISBN 978-86-80987-79-1.
8. Fedajev, A., Nikolić, R. (2010). *The agriculture in economic development Bor district*, XVIII International Scientific and Professional Meeting „Ecological Truth“, University of Belgrade, Technical faculty in Bor, Spa Junakovic, Apatin, Serbia, Proceedings, pp. 355-360, COBISS.SR-ID 175499788, ISBN 978-86-80987-79-1.
9. Федајев, А., Николић, Р. (2010). *Макроекономска политика у условима инфлације и незапослености*, VI „Мајска конференција о стратегијском менаџменту“, Универзитет у Београду, Технички факултет у Бору, Кладово, Зборник радова, стр. 1021-1034, ISBN 978-86-80987-77-4
10. Николић, Р., Федајев, А., Ризнић, Д., (2010). *Управљање граничним трошковима*, VI „Мајска конференција о стратегијском менаџменту“, Универзитет у Београду, Технички факултет у Бору, Кладово, Зборник радова, стр. 700-708. ISBN 978-86-80987-77-4.
11. Николић, Р., Арсић, М., Федајев, А., (2010). *Економска криза и одрживи привредни развој Србије*, V Симпозијум „Рециклажне технологије и одрживи развој“, Универзитет у Београду, Технички факултет у Бору, Сокобања, Зборник радова, стр. 470-478, COBISS.SR-ID 178032396, ISBN 978-86-80987-80-4.
12. Николић, Р., Федајев, А., Урошевић, С., Ризнић, Д., (2010). *Основне карактеристике одрживог развоја Зајечарског округа*, V Симпозијум „Рециклажне технологије и одрживи развој“, Универзитет у Београду, Технички факултет у Бору, Сокобања, Зборник радова, стр. 479-487, COBISS.SR-ID 178032396, ISBN 978-86-80987-80-4.
13. Николић, Р., Стефановић, Г., Федајев, А., Милијић, Н., (2011). *Economic aspects of recycling the municipal waste from city landfill in Jagodina*, VI Симпозијум „Рециклажне технологије и одрживи развој“, Универзитет у Београду, Технички факултет у Бору, Сокобања, Зборник радова, стр. 257-263, COBISS.SR-ID 186160908, ISBN 978-86-80987-86-6.
14. Николић, Р., Урошевић, С., Федајев, А., Ризнић, Д., (2011). *Контрола трошкова пословне економије у савременим условима пословања*, VII „Мајска конференција о стратегијском менаџменту“, Универзитет у Београду, Технички факултет у Бору, Зајечар, Зборник радова, стр. 904-911. ISBN 978-86-80987-85-9.
15. Федајев, А., Николић, Р., Веселиновић, П., (2012). *Фактори конкурентности српске привреде у периоду транзиције*, VIII „Мајска конференција о стратегијском менаџменту“, Универзитет у Београду, Технички факултет у Бору, Бор, Зборник радова, стр. 499-511, ISBN 978-86-80987-96-5.



### *3. Приказ структуре и садржаја докторске дисертације*

Докторска дисертација кандидата *Александра Федајев*, под насловом *Унапређење пословног окружења у функцији динамизирања привредног развоја земаља у транзицији* написана је на 401 страни, формата А4, маргине по 2 cm, проред 1,0, фонт Times New Roman 12, ћирилично писмо. У изради докторске дисертације коришћена је савремена и релевантна литература, страних и домаћих аутора, у оквиру 327 библиографских јединица и 132 интернет извора. Структура докторске дисертације се, поред увода, закључних разматрања, списка коришћене литературе и прилога, састоји из три заокружена и међусобно повезана дела.

Тема коју је кандидат изабрао је комплексна и актуелна. Почетак транзиције бивших реалсоцијалистичких земаља у тржишне привреде био је праћен бројним негативним ефектима, пре свега, падом производње и запослености. Дубина и дужина трајања транзиционе рецесије готово је једнака оној која је захватила развијене земље током Велике светске економске кризе, а у неким земљама негативни ефекти су били још израженији. И док је у земљама Централне Европе и Балтичким земљама транзициона рецесија брзо савладана, у земљама бившег Совјетског савеза и већини земаља Источне Европе, та почетна криза се само продубила. Данас, више од две деценије након почетка транзиције, још увек није дошло до смањења гепа у развијености међу транзиционим привредама.

У том смислу, велики број аутора је настојао да објасни разлоге настанка разлика у економским резултатима при спровођењу реформских процеса у овим привредама. Међу узроцима различитих размера и трајања транзиционе рецесије најчешће су истицани почетни услови, поремећаји настали услед распада система централног планирања, неадекватан модел транзиције, политичке прилике, неефикасна економска политика и сл. Већина аутора се слаже да су, у почетној фази транзиције, највећи утицај имали почетни услови, али како је време пролазило, све више су на значају добијали фактори који су директно или индиректно утицали на спровођење реформских процеса.

Ефикасност спровођења тржишно орјентисаних реформи усмерених на дисциплиновање постојећих државних и подстицање отварања нових приватних предузећа, представља кључ за разумевање разлика у продуктивности и развијености транзиционих привреда. Наиме, како одређена земља напредује у спровођењу реформских процеса, разлике у продуктивности између новоформираних и реструктурираних државних предузећа се смањују, што доводи до акцелерације привредног раста и запослености.

Постојећа предузећа у државном власништву коче привредни раст у овим земљама, с обзиром да је без државне подршке њихов опсанак на тржишту готово немогућ. Оно што је заједничко свим постсоцијалистичким привредама јесте да су све оне започеле транзицију са производним системом неприлагођеним за функционисање у конкурентном окружењу. За разлику од старих државних предузећа, новоотворена предузећа карактерише већа продуктивност и усмереност ка пословању у складу са тржишним принципима.

Како конкурентно окружење фаворизује продуктивност и иновативност, главни покретач привредног раста ових земаља представљају нова и реструктурирана предузећа, уз истовремено затварање државних предузећа која се не могу адаптирати измењеним условима привређивања. Имајући у виду да нова предузећа представљају извор раста у транзиционим привредама, од изузетне важности за ове земље је да

унапреде пословно окружење како би оно деловало стимулативно на отварање нових предузећа.

Пословно окружење представља мултидимензионални концепт, с обзиром да се састоји од свих политика државе које утичу на пословање привредних субјеката, као што су трговинска и спољнотрговинска политика, монетарна политика, кредитна политика, пореска политика, политика конкуренције, грађевинска политика и бројне друге. У том смислу, пословно окружење се може дефинисати као скуп економских, политичких, правних, институционалних и регулаторних услова који утичу на пословање привредних субјеката у једној земљи. Међутим, пословно окружење земаља у транзицији има одређене специфичности, с обзиром на недовољну развијеност њихове институционалне и физичке инфраструктуре и нестабилно макроекономско окружење, па се ови основни предуслови за пословање привредних субјеката, који се подразумевају у случају развијених земаља, требају придодати општим детерминантама приликом анализе пословног окружења земаља у транзицији.

Иначе, пословно окружење се најчешће разматра у контексту инвестиционих политика земаља у транзицији, имајући у виду да су стране директне инвестиције имале кључну улогу у опоравку ових привреда. Долазак страних инвеститора није био значајан само као извор капитала и нових технологија, већ и као израз поверења у прелазак на тржишни начин привређивања. Зато владе у транзиционим привредама настоје да либерализују националне инвестиционе режиме, ефикасним спровођењем реформских процеса, чиме се уклањају баријере за улазак страних инвеститора, наслеђене из периода реалсоцијализма. При том, треба имати у виду и чињеницу да је последњих година, услед дејства светске економске кризе, дошло до значајног опадања обима инвестирања, што је интензивирало конкурентску борбу за привлачење страних инвеститора међу привредама у транзицији. Са друге стране, смањена инвестициона активност и глобална економска криза условиле су још већу посвећеност креатора економске политике побољшању услова у којима послују привредни субјекти у овим земљама.

Сходно томе, *основни циљ* ове докторске дисертације је да укаже због чега су поједине транзиционе привреде оствариле брз и одржив раст, а неке још увек нису успеле да достигну ниво производње из 1989. године, и у којој мери такво стање може бити приписано владиним мерама усмереним на унапређење пословног окружења у тим земљама. То подразумева евалуацију детерминанти пословног окружења у посматраним земљама у транзицији и њихово синтетизовање применом мултикритеријумске анализе у јединствени показатељ – ниво преференције, као индикатор квалитета пословног окружења, што је омогућило рангирање посматраних транзиционих привреда према квалитету пословног окружења, као и утврђивање међузависности између квалитета пословног окружења и привредног развоја. Поред овог основног циља, у раду су јасно диференцирани и одређени специфични циљеви истраживања.

*Први специфични циљ* истраживања је детаљна анализа пословног окружења посматраних земаља у транзицији и указивање на њихова позитивна искуства и кључна ограничења са којима су ове земље биле суочене током спровођења реформских процеса, а која су утицала на профилисање њиховог пословног окружења.

*Други специфични циљ* истраживања се надовезује на претходно поменути, а односи се на дефинисање стратегије унапређења пословног окружења у Републици Србији, у наредном периоду, на бази позитивних искустава посматраних земаља у

транзицији, као и указивање на могуће сметње и ограничења у спровођењу неопходних мера и дефинисање начина за њихово превазилажење.

У складу са овако дефинисаним циљевима, *предмет истраживања* у докторској дисертацији је анализа међузависност између квалитета пословног окружења и привредног развоја земаља у транзицији, исказаног путем бруто домаћег производа по глави становника, обима извоза и обима инвестиција, и с тим у вези дефинисања стратегија, препорука и смерница за унапређење пословног окружења у Републици Србији. Наиме, с обзиром на недовољно развијену институционалну и физичку инфраструктуру, неповољну макроекономску стабилност и бројна друга ограничења, основни покретач будућег раста српске привреде мора бити стварање конкурентног пословног окружења

У складу са дефинисаним предметом и циљем истраживања, кандидат је у дисертацији потврдио претходно постављене *хипотезе*:

- Хипотеза 1:* Индикатор квалитета пословног окружења у позитивној је корелацији са бруто домаћим производом по глави становника, као једим од кључних показатеља привредног развоја;
- Хипотеза 2:* Индикатор квалитета пословног окружења у позитивној је корелацији са обимом извоза, датог у виду процента бруто домаћег производа;
- Хипотеза 3:* Индикатор квалитета пословног окружења у позитивној је корелацији са обимом инвестиција, датих у виду процента бруто домаћег производа;
- Хипотеза 4:* Унапређење пословног окружења је кључни фактор будућег привредног развоја Републике Србије.

Полазећи од теоријских и практичних знања у домену транзиције постсоцијалистичких привреда, спровођењу реформских процеса, макроекономских кретања, детерминантама пословног окружења и мултикритеријумске анализе, у докторској дисертацији биће коришћени различити методи, модели, технике и алати научно-истраживачког рада. У складу са тим, а на основу постављеног предмета и циљева истраживања, као и научних хипотеза, у дисертацији ће бити примењена квалитативна и квантитативна методологија.

У оквиру квалитативне методологије, од основних научно-истраживачких метода, коришћен је дескриптивни метод, анализа и синтеза, дедукција и индукција, као и аналогија и компарација. Циљ квалитативне методологије је дескриптивна анализа посматраног проблема на основу интерпретације прикупљених информација релевантних за анализу пословног окружења у земаљама у транзицији. Коришћењем бројне иностране и домаће литературе из ове области, методом анализе и синтезе, посматрани проблеми су разматрани, како на нивоу свих посматраних земаља у транзицији, тако и на нивоу сваке земље појединачно, изношењем неких општих ставова и одређених закључака који из њих проистичу, а који се односе на повезаност стварања повољног пословног амбијента и развоја реалног сектора. Поред тога, примењен је метод индукције и дедукције, који је омогућио да се, разматрањем сваке од посматраних земаља појединачно, дође до дефинисања неких генералних закључака који важе за све земље у транзицији, али и одређених специфичности сваке од посматраних земаља. Методом компарације, у раду су приказана различита искуства земаља у транзицији у спровођењу одговарајућих политика и мера усмерених на креирање конкурентног пословног окружења, док је метод аналогије омогућио идентификовање одговарајућих препорука и смерница за унапређење пословног амбијента у Републици Србији.

Циљ квантитативне методологије је да се применом, пре свега, мултикритеријумске анализе, али и различитих статистичких и математичких метода, докаже повезаност стварања повољног пословног окружења и нивоа привредног развоја у транзиционим привредама. Неопходни подаци за анализу су прикупљени из секундарних извора, односно из база података и адекватних периодичних публикација водећих међународних економских и финансијских институција (Светска банка, Европска банка за обнову и развој, Међународни монетарни фонд, Светски економски форум, Eurostat, OECD, FAO).

С обзиром на комплексност предмета истраживања, у докторској дисертацији је примењена једна од најчешће коришћених метода мултикритеријумске анализе - PROMETHEE GAIA метод. Овај метод се најчешће користи за анализу и рангирање различитих инвестиционих пројеката на основу испуњености бројних економских, техничких, еколошких и других критеријума. Аналогно томе, имајући у виду различите аспекте пословног окружења, може се закључити да и компаративна анализа пословног окружења у великом броју земаља у транзицији такође спада у домен мултикритеријумске анализе. Задатак мултикритеријумске анализе је рангирање коначног сета алтернатива (у овом случају земаља у транзицији) од најбоље ка најлошој, на основу великог броја критеријума (детерминанти пословног окружења приказаних одговарајућим скупом хард и софт података, који узети заједно указују на стање у одређеној области) које треба максимизирати или минимизирати. За сваку алтернативу (земљу у транзицији) израчуната је вредност те алтернативе изражена нивоом нето тока преференције, који у овом случају, репрезентује индикатор квалитета пословног окружења, који се креће од -1 до 1, а на основу којег је вредност свих критеријума синтетизована, што је омогућило рангирање земаља према свим детерминантама пословног окружења заједно.

Мултикритеријумска анализа је спроведена помоћу софтверског пакета Decision Lab. Овај софтвер пружа могућност коришћења бројних графичких приказа, који омогућавају квалитетнију и садржајнију анализу посматраног проблема, али и боље приказивање добијених резултата. Један од значајних алата који овај софтверски пакет поседује јесу графички прикази профила сваке алтернативе, који указују на позитивне и негативне карактеристике сваке од њих. Ови графикони омогућавају компаративну анализу алтернатива, као и поређење конкретне алтернативе у различитим сценаријима.

У том смислу, применом ове методе мултикритеријумске анализе, уз помоћ софтверског пакета Decision Lab, у докторској дисертацији је указано на редослед посматраних земаља у зависности од напредка у спровођењу реформских процеса усмерених на креирање конкурентног пословног окружења, како по појединим компонентама пословног окружења, тако и збирно, узевши у обзир све посматране детерминанте. Упоредивањем добијеног редоследа земаља према квалитету пословног окружења са редоследом ових земаља према одговарајућим показатељима привредног развоја применом Спирмановог коефицијента корелације ранга, у методолошком смислу је остварена веза између предмета, хипотеза и циљева истраживања.

Реализација дефинисаног предмета, циља и хипотеза у овој докторској дисертацији спроведена је преко следећег садржаја:

## УВОД

### І ДЕО - КЉУЧНЕ ДЕТЕРМИНАНТЕ ПОСЛОВНОГ ОКРУЖЕЊА У ЗЕМЉАМА У ТРАНЗИЦИЈИ

#### 1. ПОСЛОВНО ОКРУЖЕЊЕ - ТЕОРИЈСКИ ПРИСТУП

- 1.1. Дефинисање пословног окружења
- 1.2. Значај пословног окружења за развој земаља у транзицији
- 1.3. Интеграциони процеси као фактор унапређења пословног окружења
- 1.4. Класификација детерминанти пословног окружења у земљама у транзицији
  - 1.4.1. Специфичне детерминанте пословног окружења значајне за земље у транзицији
  - 1.4.2. Опште детерминанте пословног окружења

#### 2. ИНСТИТУЦИОНАЛНО ОКРУЖЕЊЕ

- 2.1. Приватизован и реструктуриран реални сектор
  - 2.1.1. Остварени ниво приватизације
    - 2.1.1.1. Јавност процеса приватизације
    - 2.1.1.2. Модели приватизације
    - 2.1.1.3. Брзина приватизације
  - 2.1.2. Реструктурирање предузећа
- 2.2. Ефикасност тржишта добара
  - 2.2.1. Либерализација цена
  - 2.2.2. Политика конкуренције
  - 2.2.3. Трговински и девизни режим
- 2.3. Развијеност финансијског сектора
  - 2.3.1. Развој банкарског сектора
  - 2.3.2. Либерализација каматних стопа
  - 2.3.3. Развој тржишта осигурања, берзи и осталих небанкарских финансијских институција
- 2.4. Квалитет јавне власти
  - 2.4.1. Ефикасност владе, квалитет законске регулативе и владавина права у земљи
  - 2.4.2. Борба против корупције
  - 2.4.3. Политичка стабилност у земљи
- 2.5. Административне процедуре везане за покретање пословања
  - 2.5.1. Процедуре везане за оснивање предузећа

2.5.2.Процедуре везане за добијање грађевинских дозвола

2.5.3.Процедуре везане за регистрацију власништва

## **2.6. Порески систем у земљи**

2.6.1.Процедуре везане за плаћање пореза

2.6.2. Смањење пореског оптерећења и пореске олакшице

## **3. МАКРОЕКОНОМСКО ОКРУЖЕЊЕ**

3.1. Ниво инфлације

3.2. Степен задужености

3.3.Економски односи са иностранством

## **4. РАЗВИЈЕНОСТ ИНФРАСТРУКТУРЕ**

4.1. Развој саобраћајне инфраструктуре

4.2. Развој телекомуникација

4.3. Развој система електроснабдевања

4.4.Развој система водоснабдевања

## **II ДЕО - КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА ПОСЛОВНОГ ОКРУЖЕЊА У ТРАНЗИЦИОНИМ ПРИВРЕДАМА**

### **1. ПРИМЕНА МУЛТИКРИТЕРИЈУМСКЕ АНАЛИЗЕ У ОЦЕНИ ПОСЛОВНОГ ОКРУЖЕЊА ЗЕМАЉА У ТРАНЗИЦИЈИ**

1.1. PROMETNEE GAIA метод

1.2. Поставка модела мултикритеријумске анализе пословног  
окружења

### **2. АНАЛИЗА ОСНОВНИХ КАРАКТЕРИСТИКА ПОСЛОВНОГ ОКРУЖЕЊА ПОСМАТРАНИХ ТРАНЗИЦИОНИХ ПРИВРЕДА - РЕГИОНАЛНИ АСПЕКТ**

2.1. Земље Централне и Источне Европе

2.1.1. Динамика спровођења реформи пословног окружења у  
земљама Централне и Источне Европе

2.1.2. Ефекти спроведених реформи пословног окружења у  
земљама Централне и Источне Европе

2.1.3. Компаративна анализа пословног окружења земаља  
Централне и Источне Европе

2.2. Балтичке земље

2.2.1. Динамика спровођења реформи пословног окружења у  
Балтичким земљама

2.2.2. Ефекти спроведених реформи пословног окружења

Балтичких земаља

2.2.3. Компаративна анализа пословног окружења Балтичких земаља

**2.3. Земље Западног Балкана**

2.3.1. Динамика спровођења реформи пословног окружења у земљама Западног Балкана

2.3.2. Ефекти спроведених реформи пословног окружења у земљама Западног Балкана

2.3.3. Компаративна анализа пословног окружења земаља Западног Балкана

**2.4. Земље чланице Заједнице независних држава**

2.4.1. Динамика спровођења реформи пословног окружења у земљама чланицама Заједнице независних држава

2.4.2. Ефекти спроведених реформи пословног окружења у земљама чланицама Заједнице независних држава

2.4.3. Компаративна анализа пословног окружења земаља чланица Заједнице независних држава

**3. КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА ЗЕМАЉА У ТРАНЗИЦИЈИ ПО ПОСМАТРАНИМ АСПЕКТИМА ПОСЛОВНОГ ОКРУЖЕЊА**

**3.1. Компаративна анализа аспеката институционалног окружења**

3.1.1. Компаративна анализа напретка у процесу приватизације и реструктурирања предузећа

3.1.2. Компаративна анализа ефикасности тржишта добара

3.1.3. Компаративна анализа развоја финансијског сектора

3.1.4. Компаративна анализа квалитета јавне власти

3.1.5. Компаративна анализа административних процедура везаних за покретање пословања

3.1.6. Компаративна анализа пореских система

3.1.7. Компаративна анализа развоја институционалног окружења

**3.2. Компаративна анализа макроекономског окружења**

**3.3. Компаративна анализа развоја инфраструктуре**

**3.4. Збирна компаративна анализа пословног окружења свих посматраних земаља у транзицији према свим детерминантама пословног окружења**

**III ДЕО - УТИЦАЈ ПОСЛОВНОГ ОКРУЖЕЊА НА ПРИВРЕДНИ РАЗВОЈ ЗЕМАЉА У ТРАНЗИЦИЈИ**

- 1. АНАЛИЗА УТИЦАЈА ПОСЛОВНОГ ОКРУЖЕЊА НА ПРИВРЕДНИ РАЗВОЈ ПОСМАТРАНИХ ЗЕМАЉА У ТРАНЗИЦИЈИ**
  - 1.1. Макроекономски показатељи привредног раста и развоја у посматрним земљама у транзицији
  - 1.2. Утицај пословног окружења на привредни раст и развој
  - 1.3. Макроекономски показатељи обима и структуре спољнотрговинске размене
  - 1.4. Утицај пословног окружења на обим спољнотрговинске размене
  - 1.5. Макроекономски показатељи обима и структуре инвестиција
  - 1.6. Утицај пословног окружења на обим инвестирања
  - 1.7. Стратешки аспект унапређења пословног окружења у земљама у транзицији
  
- 2. СТРАТЕГИЈА УНАПРЕЂЕЊА ПОСЛОВНОГ ОКРУЖЕЊА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ**
  - 2.1. Предлог мера и политика усмерених на унапређење институционалне инфраструктуре у Републици Србији
    - 2.1.1. Предлог мера усмерених на ефикасно окончање процеса приватизације и реструктурирања предузећа
    - 2.1.2. Предлог мера усмерених на повећање ефикасности тржишта добара
    - 2.1.3. Предлог мера усмерених на развој финансијског тржишта
    - 2.1.4. Предлог мера усмерених на унапређење квалитета јавне власти
    - 2.1.5. Предлог мера усмерених на скраћивање и поједностављење процедура за покретање пословања
    - 2.1.6. Предлог мера усмерених на реформу пореског система
  - 2.2. Предлог концепта макроекономске политике за Републику Србију
  - 2.3. Предлог мера усмерених на унапређење физичке инфраструктуре у Републици Србији

## **ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА**

## **ЛИТЕРАТУРА**



Први део докторске дисертације (од 5 до 124 стране), под називом *Кључне детерминанте пословног окружења у земљама у транзицији*, има за циљ да укаже на појам, значај и кључне детерминанте пословног окружења у транзиционим привредама. У првом одељку, овог дела, анализиран је појам и значај пословног окружења за привреду у транзицији, као и утицај чланства у Европској унији на креирање повољног пословног окружења. Наредна три одељка, у оквиру првог дела, усмерена су на анализу кључних детерминанти пословног окружења у земљама у транзицији, које су груписане у три целине: *институционално окружење* (чије су детерминанте систематизоване у седам области: приватизација и реструктуирање привредних субјеката, ефикасност тржишта добара, развијеност финансијског сектора, квалитет јавне власти, административне процедуре везане за покретање пословања и порески систем), *макроекономско окружење* и *физичка инфраструктура*.

Други део докторске дисертације (од 125 до 313 стране), под називом *Компаративна анализа пословног окружења у транзиционим привредама*, посвећен је комаративној анализи пословног окружења посматраних земаља у оквиру региона коме припадају, затим, упоређивању свих посматраних земаља према свакој од детерминантами пословног окружења појединачно и, на крају, рангирању свих посматраних земаља на основу свих детерминанти пословног окружења. Најпре је у првом одељку детаљно објашњена PROMETHEE GAIA метода, која је коришћена за компаративну анализу разматраних транзиционих привреда, а након тога је изложена поставка модела мутикритеријумске анализе, путем дефинисања неопходних параметара неопходних за спровођење ове анализе. У другом одељку су анализиране основне карактеристике пословног окружења посматраних привреда у транзицији у оквиру региона коме припадају, тако што је за сваку земљу региона приказана динамика спровођења неопходних реформи пословног окружења у периоду од 2006. до 2012. године, ефекти спроведених реформи, приказани у виду података релевантних међународних институција, на основу којих је, на крају сваког одељка, извршено рангирање земаља у оквиру сваког од посматраних региона. Трећи одељак у другом делу је усмерен на компарацију односно рангирање свих посматраних земаља у транзицији применом мутикритеријумске анализе, од најбоље према најлошијој, према сваком од укупно осам посматраних аспекта пословног окружења, разврстаних у три категорије детерминанти. Наиме, свака детерминанта пословног окружења је приказана са по неколико показатеља који, узети заједно, указују на напредак одређене земље у тој области. Примена PROMETHEE GAIA методе омогућила је рангирање посматраних земаља на основу свих показатеља у оквиру сваке посматране детерминанте пословног окружења, како би се утврдио напредак посматраних земаља у унапређењу сваке од детерминанти пословног окружења. Након тога, на крају овог одељка, извршена је компарација свих посматраних земаља према свим посматраним детерминантама пословног окружења. Ово збирно рангирање земаља је полазна основа за анализу утицаја пословног окружења на привредни развој у трећем делу докторске дисертације, с обзиром да је ово рангирање извршено на бази добијеног нето тока преференције за сваку земљу као индикатора квалитета пословног окружења у тој земљи.

Трећи део докторске дисертације (од 314 до 366 стране), под називом *Утицај пословног окружења на привредни развој земаља у транзицији*, усмерен је на

анализу утицаја квалитета пословног окружења на привредни развој посматраних земаља у транзицији и дефинисање стратегије унапређења пословног окружења у Републици Србији. Циљ анализе у оквиру првог одељка је утврђивање међузависности између индикатора пословног окружења добијених на бази збирног рангирања свих земаља на крају претходног одељка и показатеља привредног развоја у посматраним земљама, пре свега, бруто домаћег производа по глави становника, као најзначајнијег показатеља привредног развоја и стандарда становништва, али и обима извоза и инвестиција, датих у виду процента бруто домаћег производа по паритету куповне моћи како би се неутралисале разлике у ценовној и валутној стабилности и величини посматраних земаља. Након тога, на бази искустава посматраних земаља у транзицији, у другом одељку је дат предлог стратегије унапређења пословног окружења у Републици Србији према посматраним детерминантама пословног окружења, са посебним акцентом на предлог мера економске политике усмерених на унапређење пословног окружења у будућем периоду.

## **II ОЦЕНА РАДА ( критеријуми Правилника Универзитета о пријави, изради и одбрани докторске дисертације, Прилог бр. 2, тачка 2)**

### *1. Значај и допринос докторске дисертације са становишта актуелног стања у научној области*

Комисија констатује да докторска дисертација под насловом *Унапређење пословног окружења у функцији динамизирања привредног развоја земаља у транзицији*, кандидата *Александра Федајев*, представља, по теоријској заснованости и практичном значају, важно дело у домаћој литератури из овог научног подручја. Докторска дисертација проширује теоријске основе у области макроекономске анализе, посебно у области улоге пословног окружења у конципирању конзистентног привредног развоја земаља у транзицији. Значај и актуелност истраживања, у овој докторској дисертацији, су неоспорни. Ово посебно добија на значају будући да дисертација представља један од ретких радова код нас који се свеобухватно, систематично и аналитично бави овом актуелном и значајном проблематиком. Значај истраживања може се вредновати и са становишта очекиваних резултата и доприноса унапређењу домаће праксе унапређења пословног окружења.

Дисертација употпуњује постојећа знања, проширује теоријске основе и тиме обогаћује домаћу литературу из ове области. У прилог значаја и актуелности изложене теме говори и обимна и адекватно одабрана домаћа и страна литература коју је кандидат користио у конципирању и писању докторске дисертације.

Глобална економска криза крајем прве деценије XXI века у фокус истраживања је изнела бројне развојне контроверзе земаља у транзицији. Све више се истиче потреба за новим моделом раста, новим реформама и бржем и свеобухватнијем развоју институционалне инфраструктуре. Анализа узрока светске економске кризе указала је на бројне недостатке и грешке у самом неолибералном концепту, који је био основа за спровођење реформи у већини земаља у транзицији. Дерегулација и либерализација, као кључни постулати неолибералне концепције, нису дале очекиване резултате, па поједини аутори с правом говоре о повратку кејнзијанског концепта функционисања економског система. У том смислу, држава својим активним присуством у привредном животу треба да створи услове за конкурентско функционисање тржишта, водећи

рачуна да при том не ограничава тржишну иницијативу. Од оствареног компромиса на релацији држава/тржиште у великој мери зависи економска ефикасност потенцијала привреде и, у крајњој инстанци, привредни раст и развој.

Међутим, усклађена монетарна и фискална политика и ефикасни механизми којима држава утиче на отклањање диспаритета у привреди, могу само да уклоне препреке за раст продуктивности, али он свакако мора бити остварен на микроекономском нивоу. Основни услов за то је здраво пословно окружење, које подразумева постојање уређеног финансијског система, институција које подржавају тржишни начин привређивања, развијене инфраструктуре, адекватних правних и законских оквира, либерализован спољнотрговински и девизни режим и сл. Овакво пословно окружење утиче на повећање иновативности и продуктивности фирми, што доводи до повећања конкурентности привреде, већег прилива страног капитала, веће запослености и привредног развоја.

Пословно окружење представља мултидимензионални концепт, а може се дефинисати као скуп политичких, правних, институционалних и регулаторних услова који утичу на пословање привредних субјеката у једној земљи. То нас наводи на закључак да је концепт пословног окружења прилично неодређен, па стога, аутори у својим истраживањима различито дефинишу његове компоненте. Поред тога, истакнуте међународне институције настоје да идентификују компоненте пословног окружења и да на основу њихове квантификације утврде квалитет пословног окружења у земљама које су обухваћене анализом. Ове институције посматрају опште карактеристике пословног окружења свих земаља обухваћених анализом, без обзира на њихов ниво развоја. Међутим, приликом анализе пословног окружења земаља у транзицији треба имати у виду и одређене специфичности пословног окружења у овим земљама, с обзиром на недовољну развијеност њихове институционалне и физичке инфраструктуре и нестабилно макроекономско окружење.

У том смислу, значај истраживања у докторској дисертацији је, пре свега, што обједињује велики број детерминанти пословног окружења, како општих тако и оних који су карактеристичне искључиво за земље у транзицији, што омогућава детаљну анализу пословне климе у овим земљама и њихово рангирање на основу свих посматраних детерминанти пословног окружења. На тај начин, може се стећи увид у то колико далеко је свака од њих отишла у спровођењу неопходних реформских процеса и, с тим у вези, у унапређењу пословног амбијента. Поред тога, примењена методологија представља одговарајућу новину у погледу разматрања пословног окружења, с обзиром да се већина радова у овој области заснива на регресионој анализи мањег броја детерминанти, при чему сваки рад истиче други скуп фактора који одлучујуће утичу на прилив страног капитала или економски раст.

У овој докторској дисертацији пословно окружење је посматрано као јединствена целина састављена од међусобно равноправних целина. У том смислу, анализиран је напор власти земаља у транзицији да обезбеде повољан пословни амбијент, како за домаће привредне субјекте, тако и за стране инвеститоре.

Основни циљ истраживања у докторској дисертацији је евалуација детерминанти пословног окружења у посматраним земљама у транзицији и њихово синтетизовање применом мултикритеријумске анализе у јединствени показатељ – ниво нето тока преференције као индикатор квалитета пословног окружења, што је омогућило рангирање посматраних транзиционих привреда према квалитету пословног амбијента, као и утврђивање међузависности између квалитета пословног окружења и привредног развоја ове групе земаља.

Имајући све то у виду, очекује се да резултати истраживања буду објављени у водећим научним часописима националног и међународног значаја, али и да помогну

у идентификовању одговарајућих смерница за унапређење пословног окружења у Републици Србији, на основу искуства осталих земаља у транзицији које су оствариле значајан напредак у овој области.

## **2. Оцена да је урађена докторска дисертација резултат оригиналног научног рада кандидата у одговарајућој научној области**

Комисија оцењује да докторска дисертација кандидата *Александра Федајев*, под насловом *Унапређење пословног окружења у функцији динамизирања привредног развоја земаља у транзицији*, представља резултат оригиналног научног рада. Докторска дисертација је актуелна и значајна за развој економске науке у области привредног развоја, а њена важност посебно долази до изражаја у контексту разматрања улоге и значаја пословног окружења у динамизирању привредног развоја земаља у транзицији. Тема докторске дисертације припада довољно разграниченом подручју истраживања и има значајан истраживачки потенцијал. Докторска дисертација је писана јасним, прегледним и научним стилем. Коришћена терминологија је прецизна и указује на добро разумевање обрађене материје.

У складу са јасно дефинисаним предметом и циљем истраживања, кандидат је поставио хипотезе које је тестирао применом адекватних научних метода и аргументовано извео закључке о истраживаним проблемима, испољавајући при том, неопходну умешност, завидну критичност и изузетну способност закључивања. Резултати истраживачког рада кандидата показују да је он имао довољно интелектуалне снаге и способности да оствари оригинални научни и стручни допринос у области улоге и значаја пословног окружења у динамизирању привредног развоја земаља у транзицији.

Селекција и коришћење референтне литературе омогућили су кандидату правилно постављање релевантних научних хипотеза, реализацију поузданог теоријско-методолошког истраживања, систематичност и критичку аналитичност у сваком делу дисертације, као и конципирање аргументованих, научно утемељених закључака. Закључци до којих је кандидат дошао су јасни, логични и теоријски фундирани.

Кандидат *Александра Федајев* је показала потребну самосталност и способност у научноистраживачком раду, који су јој омогућили да правилно конципира и реализује докторску дисертацију. Комисија стога констатује да докторска дисертација садржи све потребне елементе оригиналног, самосталног и квалитетног научног и стручног истраживачког рада.

## **3. Преглед остварених резултата рада кандидата у научној области**

Теоријска и емпиријска истраживања која су приказана у овој дисертацији, представљају нови приступ анализи пословног окружења. Овако дефинисан предмет истраживања логичан је наставак научноистраживачког рада кандидата *Александра Федајев*, који је исказан у претходним радовима.

Приликом анализе пословног окружења у Балканским земљама у транзицији у раду *Analisis of business environment using the multi-criteria approach - case of Balkan's transition countries*, применом мултикритеријумске анализе извршено је рангирање посматраних земаља на основу великог броја показатеља које објављују истакнуте међународне институције. На тај начин извршено је поређење извршених реформских

процеса сваке од ових земаља у односу на остале посматране земље. Осим тога, применом софтверског алата за мултикритеријумску анализу Decision Lab, добијене су основне карактеристике појединих земаља и на тај начин је омогућено формулисање профила тих земаља према посматраним карактеристикама пословног окружења.

У раду *Multicriteria approach in business environment ranking: case of new EU and transition countries* анализа је проширена на већи број земаља, па су поред балканских земаља укључене и земље Централне и Источне Европе, балтичке земље и поједине земље чланице Заједнице независних држава. Применом мултикритеријумске анализе омогућено је рангирање посматраних земаља према квалитету пословног окружења, а поређење ових података са подацима о приливу СДИ указало је на то да су земље Централне и Источне Европе и Балтика које имају најповољније пословно окружење успеле да привуку и највећи број страних инвеститора.

Рад *The achieved level of competitiveness and characteristics of business environment in Western Balkan countries* указује на стање пословног окружења у земљама Западног Балкана, на бази података Светске банке из њеног извештаја „Doing bussines“. Упоредном анализом по обухваћеним сегментима пословног окружења дошло се до закључка да постоје значајне разлике у квалитету пословног окружења у посматраним земљама, које су имале значајне импликације на конкурентност њихових привреда што је најбоље одсликано разликама у њиховој позицији на ранг листи Светске банке.

Како би се указало на значај окончања реформских процеса у земљама у транзицији за динамизирање њиховог привредног развоја и повећање извоза ових земаља, у раду *Analysis of progress in transition process and its impact on economic development and export activity of transition countries* најпре је, применом мултикритеријумске анализе, утврђен редослед земаља Централне и Источне Европе, Балтика и Западног Балкана према напретку у имплементацији непоходних реформи. Добијени резултати мултикритеријумске анализе су, након тога, коришћени за корелациону анализу, чиме су потврђене постављене хипотезе о постојању позитивне корелације између напретка у спровођењу транзиционих процеса и података о БДП-у по глави становника и извозу (израженом као % БДП-а)

Објављени радови кандидата представљају солидну основу за даља комплекснија истраживања у овој области. Сходно томе, урађена докторска дисертација представља извесну методолошку новину у анализи транзиционих процеса, с обзиром да се у анализи овог макроекономског проблема примењује софтверски пакет који се првенствено користи у теорији одлучивања.

#### **4. Оцена испуњености обима и квалитета у односу на пријављену тему**

Комисија је уверена да докторска дисертација под насловом *Унапређење пословног окружења у функцији динамизирања привредног развоја земаља у транзицији*, кандидата *Александре Федајев*, у потпуности испуњава постављене захтеве у погледу обима и квалитета рада у односу на тему која је пријављена и одобрена.

Примењујући научне методе истраживања, кандидат је извршио адекватан избор, дефинисање и систематизацију подручја и проблема истраживања, који су изложени у три логично повезана и складно позиционирана дела докторске

дисертације, чинећи тако заокружену целину са научно изведеним и аргументованим закључком. Дефинисани предмет, циљеви и научне хипотезе који су опредељени за израду докторске дисертације, усклађени су у потпуности са предметом и циљевима реализованог истраживања и тестираним хипотезама. Одабране научноистраживачке методе су адекватно примењене, а извршена истраживања су у потпуности усклађена са Пријавом докторске дисертације.

### **5. Научни резултати докторске дисертације**

У складу са постављеним предметом, циљевима и научним хипотезама истраживања, кандидат *Александра Федајев* је, у својој докторској дисертацији, поставила следеће релевантне теоријско-методолошке и практичне резултате:

а) презентира је јасан теоријско-методолошки оквир за разумевање улоге и значаја пословног окружења у динамизирању привредног развоја земаља у транзицији;

б) дефинисана је нова улога пословног окружења у привлачењу страних директних инвестиција као значајног фактора развоја земаља у транзицији;

в) детаљно је указано на нестабилно макроекономско окружење и структурне неравнотеже у већини земаља у транзицији, са посебним освртом на узроке који су довели до тих неравнотежа;

г) пружени су јасни одговори на улогу пословног окружења у конципирању економске политике земаља у транзицији, како са аспекта микроинструмената, тако и са аспекта макроинструмената;

д) дефинисан је предлог мера усмерених на скраћивање и поједностављивање процедура за покретање пословања у земљама у транзицији, што је и основа реформских процеса;

ђ) јасно је указано на потребу конципирања стратегије унапређења пословног окружења у Републици Србији, са аспекта предлога мера усмерених на унапређење институционалне инфраструктуре и ефикасно окончање процеса приватизације и реструктурирања предузећа.

На основу свеобухватне анализе и утврђених резултата, Комисија констатује да докторска дисертација *Унапређење пословног окружења у функцији динамизирања привредног развоја земаља у транзицији*, кандидата *Александре Федајев*, има значајан научни и теоријско-методолошки допринос у области опште економије и привредног развоја, односно улоге пословног окружења у динамизирању привредног развоја земаља у транзицији.

### **6. Применљивост и корисност резултата у теорији и пракси**

Резултати истраживања у докторској дисертацији *Унапређење пословног окружења у функцији динамизирања привредног развоја земаља у транзицији*, кандидата *Александре Федајев*, корисни су како за теоретичаре, тако и за практичаре који се баве утицајем екстерних фактора на динамизирање привредног развоја. Применљивост резултата истраживања посебно је могућа и пожељна у домену унапређења услова пословања у земљама у транзицији.

Израчунавање збирног индикатора квалитета пословног окружења створило је услове за тестирање постављених хипотеза. Анализом односа између индикатора пословног окружења и БДП-а *per capita* по паритету куповне моћи, утврђен је релативно висок степен корелације од 0,674, који је, након искључивања екстрема

повећан на 0,820. Нешто нижи коефицијент корелације (0,403) је забележен анализом односа између индикатора пословног окружења и извозног коефицијента (заснованог на БДП-у по паритету куповне моћи), услед постојања значајних екстремних случајева. Искључивањем поменутих екстрема, коефицијент корелације је повећан на 0,634. На крају, анализом односа између индикатора пословног окружења и стока страних директних инвестиција утврђен је релативно висок коефицијент корелације од 0,598, који је, искључивањем екстремних примера, повећан на 0,737.

Имајући у виду поменуте резултате корелационе анализе може се закључити да је унапређење пословног окружења, у земљама које су учиниле значајне напоре у том правцу, резултирало у знатно бољим развојним перформансама, чиме су доказне прве три постављене хипотезе. Поред тога, треба истаћи да би коефицијенти корелације вероватно били далеко већи, да у поменутом периоду није дошло до избијања светске економске кризе, која је значајно утицала на макроекономске перформансе посматраних привреда.

Сагледавањем грешака које су чиниле поједине транзиционе привреде, могуће је створити нови концептуални оквир пословног окружења, што представља значајан практични допринос истраживања ове докторске дисертације.

Због наведених доприноса, докторска дисертација ће послужити за континуирано едуковање економиста који се баве улогом пословног окружења у динамизирању привредног развоја.

## **7. Начини презентирања резултата научној јавности**

Актуелност предмета истраживања докторске дисертације, као и свеобухватност спроведених истраживања и анализе, представљају квалитетну основу за објављивање научних радова у области опште економије и привредног развоја, а посебно у области улоге пословног окружења на динамизирање привредног развоја. На тај начин, научна и стручна јавност ће бити упознати са свим релевантним истраживањима у докторској дисертацији.

Четири рада из ове области, која су директно повезана са докторском дисертацијом, су већ публикована, и то:

1. Макојевић, N., Veselinović, P., **Fedajev, A.**, (2013), Multicriteria approach in business environment ranking : case of new EU and transition countries, *Actual Problems of Economics*, No. 11(149), pp. 415-425., UDK 338.2, COBISS:SR-ID 513281628, ISSN: 1993-6788 (M23);

2. Obradović, S., **Fedajev, A.**, Nikolić, Đ. (2012). Analisis of business environment using the multi-criteria approach - case of Balkan's transition countries, *Serbian Journal of Management*, publisher University of Belgrade, Technical faculty in Bor, Vol. 7, No. 1, pp. 37-52, ISSN 1452-4864 (M51);

3. Nikolić, R., **Fedajev, A.**, Mihajlović, I., (2012). Macroeconomic stability in Serbia during transition, *Acta Oeconomica Universitatis Selye*, publisher University in Komárno, Faculty of Economics of J. Selye, Komárno, Slovak Republic, Vol. 1, pp. 111-123, ISSN 1338-6581 (M53);

4. **Fedajev, A.**, Nikolić, P., (2014), *Analysis of progress in transition process and its impact on economic development and export activity of transition countries*, International May Conference on Strategic Management, May 23-25, 2014, Bor Lake, Serbia, Book of Proceedings (electronic version), pp. 856 - 866., ISBN 978-86-6305-019-8 (M33).

Остварени резултати истраживања и научних доприноса докторске дисертације представљају добру базу из које се очекује публикавање већег броја радова у научним часописима и зборницима радова, као и излагање реферата на националним и међународним научним скуповима. Очекује се да ће ти радови и реферати упознати стручну, али и ширу јавност, са истраживањима аутора и покренути научну дискусију о свим областима којима се бави ова дисертација. Такође, очекује се да ова докторска дисертација буде подстрек новим истраживачима да наставе са истраживањем улоге пословног окружења у динамизирању привредног развоја у дугом року.

### III ЗАКЉУЧНА ОЦЕНА КОМИСИЈЕ

Комисија је једногласна у оцени да докторска дисертација кандидата *Александре Федајев*, под насловом *Унапређење пословног окружења у функцији динамизирања привредног развоја земаља у транзицији*, испуњава све услове за јавну одбрану.

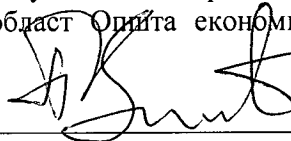
### IV ПРЕДЛОГ КОМИСИЈЕ

На основу претходне анализе резултата и доприноса, учињених констатација, као и изложене оцене и закључака о докторској дисертацији, Комисија предлаже Наставно-научном већу Економског факултета Универзитета у Крагујевцу да прихвати Извештај о оцени докторске дисертације кандидата *Александре Федајев*, под насловом *Унапређење пословног окружења у функцији динамизирања привредног развоја земаља у транзицији* и одобри њену јавну одбрану.

### ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

У Крагујевцу,  
03.04 2015. год.

1. Др Петар Веселиновић, редовни професор Економског факултета Универзитета у Крагујевцу, ужа научна област Општа економија и приврени развој



2. Др Љиљана Максимовић, редовни професор Економског факултета Универзитета у Крагујевцу, ужа научна област Општа економија и приврени развој



3. Др Зоран Аранђеловић, редовни професор Економског факултета Универзитета у Нишу, ужа научна област Теорија привредног развоја



ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ

03.04. 2015.

80515-1/1